

Elizaveta IOVU

Cadru didactic preuniversitar/profesor de LLR/Literatura universală în I.P.L.T. „Mihai Eminescu”, Municipiul Strășeni, doctorand Universitatea de Stat „Dimitrie Cantemir”, Chișinău. Domenii de preocupare: filologie, psihologie, istorie, filosofie.

IMAGINEA CELUILALT CA OBIECT DE STUDIU AL IMAGOLOGIEI

Oamenii locuiesc în zone geografice diferite, la centru sau periferie, în spații urbane sau rurale. La o distanță mai mică sau mai mare, ei au vecini pe care îi consideră străini. Aceștia sunt „Ceilalți” [1], cei care arată diferit („Alter”), comportă caracteristici și trăsături diferite. „Străinul” este omniprezent în imaginarul tuturor comunităților lingvistice. Imagologia a apărut din necesitatea de a urmări și de analiza felul în care acest personaj apare în imaginarul și în mentalul diferitor colectivități lingvistice. Ea își centrează atenția pe discursul prin care un popor este caracterizat, evaluat și reprezentat în comparație cu un alt popor.

De-a lungul timpului, diverși gânditori au atribuit semnificații noțiunii de „*celălalt*”. Spre exemplu, Tzvetan Todorov este convins de faptul că *celălalt* nu reprezintă doar un străin din altă regiune sau din altă țară, ci ne are în vedere și pe noi înșine. Noi „îi putem descoperi pe ceilalți în noi înșine, putem înțelege că nu formăm o substanță omogenă și radical străină de tot ceea ce nu este sinele” [2, p. 7]. De aceea, cercetătorul analizează alteritatea în trei planuri diferite: *axiologic*, *praxiologic* și *epistemic*. În *planul axiologic* judecata de valoare vizează raportarea

lui *eu* la *celălalt* în sensurile de „bun sau rău?”, „îl iubesc sau nu-l iubesc?”, „îmi este egal sau îmi este inferior?”. În *planul praxiologic* este evaluată acțiunea de apropiere a lui *eu* sau depărtare față de *celălalt*. Ce se întâmplă dacă îmbrățișez valorile *celuilalt*, mă identific cu el, mi-l asimilez pe *celălalt* sau îi impun propria-mi imagine? *Planul epistemic* răspunde la întrebarea dacă eu cunosc sau ignor identitatea *celuilalt*. Dar nici aici nu există un absolut, ci doar o gradare infinită între stări de cunoaștere mai mult sau mai puțin complexe [2, p. 173-176].

Cercetătorii francezi Marc Guillaume și Jean Baudrillard includ în categoria lui *celălalt* (*l'autre*) semnificațiile de „străin”, „imigrant” sau „marginal”. În viziunea lor, raportarea la *Celălalt* este „un soi de travaliu de doliu paradoxal, în forma renegării, în fața unei componente care, în altul, ar fi dispărut sau e pe cale de dispariție” [3, p. 6]. Acest tip de alteritate este numit de ei „*alteritate radicală*”. Alteritatea poate fi „asimilabilă” (când prin *celălalt* se interpretează o alteritate care poate fi înțeleasă) și „inasimilabilă” (când alteritatea este incomprehensibilă).

Istoricul Lucian Boia leagă alteritatea de structurile imaginarii umane, specificând ide-

ea unei legături dintre două polarități „Eu și Celălalt”, „Noi și Ceilalți”. Această legătură se explică printr-un joc al alterității, care trece inevitabil prin grila imaginarului, unde Celălalt ajunge într-o zonă apropiată de „*animalitate* sau de *divin*”. „Într-un sens mai larg, alteritatea se referă la un întreg ansamblu de diferențe: spații și peisaje diferite, ființe diferite, societăți diferite, asociind astfel geografia imaginată, biologia fantastică și utopia socială” [4, p. 32].

Tot Lucian Boia îl situează pe *celălalt* într-o zonă a „anormalității”, care întruchipează trăsături „devalorizante sau valorizante”: „Față de normă, acest «străin» se poate dovedi mai bun sau mai rău [...]. «Cocteilul» său de vicii și virtuți este diferit. Când alteritatea se manifestă în toată splendoarea sa, morala curentă și comportamentul comun încetează să mai existe. [...] *adevăratul Celălalt* nu este decât un pretext sau un albi care ascunde jocul imaginației” [4, p. 118].

Otilia Sîrbu, cercetător român susține, în „*Imagologie regăsită*” (2013), că străinul „este prin excelență un personaj negativ [...] și nu ar putea fi altfel, decât dacă s-ar lepăda de propriile daturi și le-ar lua pe ale noastre” [5, p. 6]. Cercetătoarea română are în vedere faptul că acei oameni care alcătuiesc o categorie de inși, au aceleași trăsături, se cunosc între ei și poartă numele de „noi”, se disting de ceilalți prin toate caracteristicile posibile. Ei fac parte din această categorie, deoarece au trecut deja prin etapa nezdruncinată „a asumării colective”, de aceea și-au „asumat” rolul de a penaliza străinul prin imagini negative. Când explică acest lucru, cercetătoarea îl citează pe Klaus Heitmann, care atrage atenția asupra acestui fenomen: „odată ce o societate/colectivitate a făcut pasul de a identifica un «străin», el (străinul n.a.) va face în mod automat și al doilea pas, acela de a-l identifica în postură de «dușman». Odată identificat ca «dușman», el se arată instantaneu că este rău, urât

și agresiv. Dacă nu era el, ne era mai bine – de aceea suntem supărați pe el” [5, p. 6-7].

„Celălalt” uneori apare ca o fantomă, ca o sperietoare [6, p. vi], mai ales atunci când, de exemplu, unor minorități sau colectivități lingvistice, cum ar fi cazul romilor, evreilor sau chiar și a românilor, li se atribuie involuntar sau nu unele caracteristici cu sensuri negative. Pentru a numi *alteritatea*, Corbey și Leerssen propun și sinonimele de „dușman, sclav sau unul care vorbește limba păsărilor” [7, p. vi]. Aceste sensuri au fost obținute în conflictele și războaiele care au existat din cele mai vechi timpuri sau când un popor și-a arătat superioritatea de hegemon asupra altor popoare, care i-au furnizat doar sclavi și față de a căror cultură și limbă nu a manifestat interes, precum sunt cazurile negrilor africani sau a popoarelor asiatice. Analizând culturile perioadei antice, Leerssen mai adaugă și faptul că *celălalt* reprezenta, în antichitate, „o ciudățenie, o anomalie sau o singularitate” [8, p. 17], iar pământurile străine erau considerate adesea „nefamiliare și ciudate” [7, p. viii].

În ultimul timp, a apărut un alt termen cu sens apropiat de noțiunile de *străin*, *alter* sau *celălalt*, acela de *queer* [9] („ciudat”). În componența lui *queer* intră așa categorii de oameni ca homosexualii, lesbienele sau bisexualii. Acest termen reprezintă „un cuvânt academic utilizat în contextul «teoriei queer» și al «studiilor queer», care înlocuiește termenul homosexual sau LGBT [10, 11]”. Conceptul se referă la o identitate sexuală sau de gen care nu corespunde ideilor stabilite de sexualitate și sex, în special de norme heterosexuale, sau poate fi și o insultă folosită pentru a descrie pe cineva din comunitatea LGBT, de obicei de către o persoană din afara acestei comunități, sau de a descrie orice altă persoană care nu place pe baza orientării sale sexuale, identității de gen, aspectul general și / sau comportamentul [12].

Utilizat inițial ca instrument al istoriei și teoriei literaturii LGBT, *queer* [13] și-a lărgit cadrul, fiind preluat de discipline ca biologia, sociologia, antropologia, filosofia, psihologia, etica, științe politice etc., în sensul de studiu academic al identității, vieții, istoriei și percepției oamenilor ciudați [14]. Datorită faptului că face parte din categoria *celuilalt*, *queer* a intrat în orizontul de preocupări ale imagologiei.

Unii cercetători considera că studiul despre *celălalt/ străinul/ alter/ queer* ține mai mult de domeniul psihologiei, deoarece tocmai această disciplină, în special după cel de-al Doilea Război Mondial, avea ca temă de cercetare *psihologia popoarelor*. Cercetătorii din domeniu vedeau „identitățile naționale” ca pe „o imagine colectivă de sine bazată pe opoziția dintre *Auto-Altele*” [8, p. 23]. Alții au fost de părerea că *celălalt* ar sta în competența istoriei, cel puțin participanții la Congresul de Științe Istorice de la Stuttgart au anunțat că *celălalt* ar constitui obiectul de studiu al imagologiei istorice. Totodată, imaginea *celuilalt* stă în atenția literaturii comparate, pământul fertil din care „s-a născut” și a evoluat imagologia. Prin urmare, cercetarea *celuilalt* a devenit preocuparea mai multor imagologii, de care ne vom ocupa în continuare.

Imagologia psihologică sau/și *etnopsihologică* are în vedere orice reprezentare mentală a realității, care a fost construită ca rezultat al unui proces complex, atât constructiv, cât și cognitiv-afectiv, în care o persoană/grup/națiune acceptă sau nu, membri dintr-un alt grup/națiune și viceversa. Aceste reprezentări mentale despre o persoană sau alta deschid în cadrul psihologiei și etnopsihologiei un univers cu preocupare imagologică, diferită de cea istorică sau literară.

Imagologia etnopsihologică cercetează imaginea *celuilalt* din perspectiva caracteristicilor psihologiei etnice, prin prisma auto-imagini și hetero-imaginilor etnice. Ea își centrează atenția, cel

mai adesea, asupra celor care creează imaginea, analizând, de exemplu, aspectele ce vizează categoria lor de vârstă, din ce domenii profesionale sau politice ei fac parte, cum sunt văzuți aceștia în general de ceilalți sau cum cred că sunt văzuți.

O atenție sporită disciplina acordă și formării imaginilor despre *celălalt*, efectului produs de ele asupra conduitei cetățenilor, modalității transiterii lor în societate. Cercetătorii observă și explorează comportamentele specifice ale membrilor în diferite situații, explică mijloacele și metodele de studiere a imaginilor, analizează tipurile de imagini, produsele culturale ale națiunii, cercetează orientările de valoare, stabilesc natura și frecvența unor trăsături psihice sau a tipului de personalitate predominant al națiunii respective, analizează reprezentările despre sine sau despre alții, se ocupă și de studiile de alteritate.

Raporturile dintre autohtoni și străini sunt cel mai adesea diferite, încărcate de tensiune, pline de conflicte. Scopul imagologiei psihologice/etnopsihologice constă în analiza acestor raporturi, în cercetarea comportamentului atât al membrilor autohtoni, cât și al străinilor, cu atenție pe criteriul xenofiliei sau xenofobiei. Imagologia psihologică/ etnopsihologică studiază minoritarii, marginalii sau exclușii din aceste grupuri cu ajutorul unor anchete, sondaje, interviuri etc.

Hugo Dyserinck, un comparatist german, menționează contribuția imagologiei la o bună înțelegere a grupurilor etnice sau naționale, considerând că imagologia „poate îndeplini, în anumite condiții, și o funcție etnopsihologică” [15, p. 206]. Etnopsihologia trebuie considerată nu o știință a „caracterelor popoarelor”, „ci o știință modernă care contribuie la înlăturarea falselor reprezentări și ideologii” [15, p. 209].

În procesul cercetării și analizei imaginii *celuilalt*, etnopsihologia utilizează și documente literare, însă, după cum afirmă Gheorghe Lașcu, disciplina aceasta se bazează cel mai mult pe an-

chete, sondaje, „pentru a corespunde unui eşan-tion reprezentativ” [16]. În continuare, cercetătorul român afirmă: „dacă, pentru comparații literari și pentru istorici, studiind imaginea din oglindă putem cunoaște mai bine oglinda („privitorul”), etnopsihologii vor compara imaginea cu una considerată mai «corectă», mai «adevărată» și vor aplica în consecință oglinzii corecțiile necesare” [16].

În ansamblul ei, psihologia/ etnopsihologia vizează comportamentul oamenilor, conduita, felul cum gândesc. Ea analizează formele de cunoaștere ale *celuilalt* prin senzații, percepții, reprezentări, gândire, memorie, imaginație, emoție și voință, atenție și limbaj, așa cum sunt acestea încadrate în imagine. Totodată, ea cataloghează stereotipurile naționale, ceea ce o face foarte importantă pentru imagologia literară sau istorică.

Imagologia istorică cercetează imaginea străinului într-un cadru temporal istoric, observând evoluția ei și comparând-o în diferite momente/perioade istorice. La fel ca și cea psihologică/ etnopsihologică, ea analizează modul de proiectare, formare, cristalizare și sedimentare a auto-imaginilor și hetero-imaginilor, numai că aceasta se bazează pe sursele/ documentele istorice concrete. Aceste tipuri de imagini evidente în sursele respective au trăsături și caracteristici care sunt specifice unei perioade istorice; ele poartă amprenta caracteristică unei epoci date.

Imagologia istorică este în drept de a pune în discuție problema imaginii *celuilalt*, raportând-o la temele fundamentale pentru imagologie: identitate și alteritate. Imaginea *celuilalt* este abordată aici din perspectivă politică (*hegemon versus subaltern; puternic versus slab*), religioasă (*creștin versus restul/păgâni*) sau geografică (*centru versus periferie*).

În context istoric, imaginea reprezintă o proiecție reală sau cel puțin tinde spre una cât mai reală, iar decriptarea ei contribuie nemijlo-

cit la înțelegerea și explicarea unui fapt istoric. Datorită faptului că istoria reprezintă terenul în care se întâlnește *sinele* cu *celălalt*, imaginea creată poate influența puternic rațiunea istorică a unei colectivități lingvistice.

Luminița-Mihaela Iacob consideră că, pentru istorie, imaginea despre *celălalt* este relevantă în plan epistemologic și praxiologic, deoarece „istoria – ca știință – fiind întemeiată pe mărturia umană, trebuie să țină cont că aceasta din urmă este cel mai ades constituită fie cu plecare de la fapte, fie de la relatarea faptelor. Perspectiva relatării este condiționată de poziția și gradul de apartenență al celui care o face. De aceea stăpânirea mecanismelor implicate în reprezentarea realității istorice – de pe poziții de interioritate sau exterioritate în raport cu fenomenul dat – devine „una din pietrele unghiulare în cunoașterea trecutului” [17, p. 45].

Lucian Boia observă o legătură strânsă între imagologia istorică și cea literară, atunci când sunt analizate imaginile despre *celălalt*. Cercetătorul român afirmă că „istoria însăși nu este, în felul ei, decât un discurs multiform în jurul principiilor opuse și complementare ale *identității* și *alterității*, că «noi și ceilalți» reprezintă o axă care unește acești termeni și «regrupează esențialul raporturilor interumane», iar «Celălalt» (cel mai adesea o persoană sau o comunitate) este observat «prin filtrul deformat al imaginarului» și «ceea ce percepem este imaginea sa, iar această imagine – ca orice imagine – face parte simultan din real și din ficțiune» [4, p. 117].

Imagologia antropologică studiază imaginea *celuilalt*, din simplul motiv că antropologia este o disciplină care urmărește omul din toate epocile și tratează toate dimensiunile umanului. Ea se bazează nemijlocit și pe ideea de cultură și pe noțiunea speciei umane. Aceasta din urmă și-a dezvoltat o capacitate universală de a concepe lumea și de a o interpreta. D. H. Pageaux

susține că imaginea pe care o studiază imago-
logia reprezintă „un fapt de cultură și o practi-
că antropologică” [18, p. 84], deoarece această
imagine creată de „cultura observatoare” asupra
„culturii observate” exprimă în același timp și
identitatea și alteritatea. Cercetătorul francez
observă influența necontestată a practicii antro-
pologice în analiza imaginii *celuilalt*.

Lucian Boia însă consideră că discursul an-
tropologic (antropologia) nu este capabil să se
pronunțe pe marginea imaginii *celuilalt*, de ace-
ea ar trebui să rămână în rolul de „mediator” al
celorlalte discipline care studiază imaginea *celui-
lalt*. Istoricul român susține că antropologia „a
renunțat să inventeze ierarhii și să colecționeze
bizarerii, adevărata sa problemă este înțelegerea
valorilor specifice și a funcționării fiecărui sis-
tem cultural în parte. Rămâne de văzut dacă un
astfel de efort de «obiectivizare» sau de «identi-
ficare» cu «obiectul de studiat» poate fi dus până
la capăt. Ne putem îndoi. Aceasta explică criza
pe care o traversează astăzi cunoașterea antro-
pologică. Marile viziuni unitare s-au epuizat. Într-o
lume «decolonizată», discursul antropologic (ca
și discursul istoric, ca orice discurs despre celă-
lalt) s-a sfârșit și el. «Centre» în devenire se
afirmă cam prin toate locurile în care înainte nu
era decât o «periferie». Antropologul se întreabă
dacă disciplina sa reușește cu adevărat să înțelea-
gă realitatea celuiilalt sau dacă aceasta n-ar trebui
mai bine să se rezume la un fel de dialog, la o
«mediere» între culturi” [4, p. 126-127]. Toto-
dată, istoricul român observă și legătura dintre
imagologia antropologică și cea literară, specifi-
când că, unii consideră „discursul antropologic
o ficțiune narativă, înrudită cu textul literar. Este
poziția adoptată de antropofagia postmodernă
de inspirație nord-americană, care susține su-
biectivitatea cercetării” [4, p. 127].

Făcând din personalitatea sa, din motivați-
ile sale și din experiența sa centrul confruntării

etnografice, Carmen Andras afirmă că antropo-
logul postmodern îl localizează de acum pe *celă-
lalt* în el însuși. Textul pe care-l produce pierde
astfel orice pretenție de a-l „descrie” pe *celălalt*.
El nu mai contribuie decât la întărirea puterii
autorului, transfigurat în erou solitar, în căuta-
rea identității sale de-a lungul aventurii exotice.
[19, p. 29]

Antropologii George W. Stocking [20]
(1987) și Eric R. Wolf [21] (1982) efectuează cer-
cetări care ridică discursul antropologic la nivelul
celorlalte discursuri despre *celălalt*. În 2007, Joep
Leerssen susținea că acești doi antropologi au în-
ceput un proiect enorm încă în curs de desfășu-
rare în care au analizat critic ipotezele etno-cen-
triste pe care propria lor disciplină le-a ignorat
atât de mult timp [8, p. 23], dând un imbold de
analiză imagologică în discursul antropologic.

Imagologia socială este o altă imagologie
care studiază într-un fel specific imaginea *celui-
lalt*. Având ca obiect de studiu societatea, soci-
ologa analizează diferite aspecte ale mobilității,
integrării grupurilor sociale, cultură, ceea ce ofe-
ră imagologiei o perspectivă mai amplă de anali-
ză socio-culturală în reprezentarea *celuilalt*.

Alin Gavreliuc, cercetător/ psiholog de ori-
gine română, propune o schemă în care situează
imagologia socială asupra celorlalte tipuri de
imagologii (psihologică, literară, antropologică
și istorică), considerând că „elementul hotărâtor
în formarea identității, [...] îl constituie interac-
țiunea socială, relația cu *celălalt*” [22, p. 21]. Cu
alte cuvinte, orice imagine despre *celălalt* își are
originea și se dezvoltă/evoluează în imaginarul
social al fiecărei comunități lingvistice.

Reprezentările sociale au capacitatea de a
se încadra în cercetările imagologiei istorice sau
etnopsihologice, deoarece „structurarea auto-
sau a heteroimaginilor este controlată, ca pro-
cesualitate, de dinamica reprezentărilor sociale
care «acționează» ca principii organizatoare ale

atitudinii individuale, prin apelul la repere proprii colectivității sociale” [17, p. 49].

Ștefan Augustin Doinaș evidențiază la rândul său importanța societății în conturarea imaginii *celuilalt*. Cercetătorul subliniază existența unei „dimensiuni sociale a omului”, care nu poate fi contestată, nici negată, pe care o numește „socialitate”. Acest lucru se explică prin faptul că, pentru imaginea *celuilalt*, această societate ar trebui să fie o familie, „un fel de matrice spirituală”. Cercetătorul român prevede o dublă funcție a acestei societăți: „integratoare” și „umanizatoare”. Preluând aceste concepte de la Doinaș, putem lesne să le aplicăm la abordarea *celuilalt*. Funcția *integratoare* se explică prin ideea unei integrări a *celuilalt* în interiorul unui grup nou/ țară/ cultură străină. Iar cea *umanizatoare* se explică prin faptul că *celălalt*, odată integrat într-o comunitate lingvistică străină, trebuie să-și dezvolte niște activități specifice (fie intelectuale, afective, volitive) care se manifestă vrând-nevrând pe terenul „social”. Societatea este cu adevărat acel teren unde orice individ/ persoană beneficiază de experiența altor persoane, iar Celălalt (fie și un semen sau unul dintr-o altă țară) se confruntă cu un Altul. Iar, după cum susține Șt. A. Doinaș, „întâlnirea cu Celălalt, este proba de foc a existenței noastre” [23].

Imagologia socială nu are o metodologie proprie de a analiza imaginile pe care și le face un popor/ grup/ națiune despre alt popor/ grup/ națiune, însă contribuie foarte mult în domeniul dat prin oferirea unui set specific de instrumente pentru celelalte tipuri de imagologii, care sunt binevenite în abordarea complexă a *celuilalt*.

Imagologia literară studiază imaginea *celuilalt*, așa cum apare în operele literare. Literatura deține rolul de meditație culturală și simbolică în procesul creării imaginilor, și aici apare în prim plan măiestria fiecărui scriitor/ observator în trasarea unui portret al „culturii observate”.

Datorită caracterului interdisciplinar al imagologiei, analiza imaginii *celuilalt* din operele literare presupune nemijlocit și analiza contextului istoric, social, psihologic etc., împrejurările și scopul cărții. Prin urmare, orice „opera literară luată ca termen de comparație nu poate fi, de aceea, analizată izolat de contextul cultural în care s-a înscris, ci, dimpotrivă, trebuie inserată în cadrul exprimării culturale din care a făcut parte în momentul apariției ei” [24, p. 22].

Gheorghe Lașcu susține că imagologia literară nu cuprinde numai „textele literare propriu-zise, beletristica de mare valoare, capodoperele. [...] Textele sau literatura de valoare medie exprimă mai limpede și fără echivoc opinia publicului. Capodopera iese din tiparele generale, este o excepție. Creatorul de excepție, genial, exprimă mai ales crezul propriu, nefiind exponentul sau purtătorul de cuvânt al opiniei medii, generale. De aceea, capodopera nu este îndeobște semnificativă ca purtătoare a unei imagini naționale” [17]. În atenția imagologiei literare intră totalitatea jurnalelor, notelor de călătorie, memoriilor etc., care reprezintă literatura de frontieră, deoarece tocmai ele sunt în puterea de a transmite cel mai mult imaginile despre străin, stereotipuri, etno-tipuri.

Imagologia literară se bucură deja de un apreciabil suport teoretico-practic în vederea analizei *celuilalt*. În acest sens, și-au adus aportul Joep Leerssen (*xenofilie/xenofobie*), Małgorzata Świdarska (*Alter/Alius*), D. H. Pageaux (atitudinile fundamentale *manie/ filie/ fobie*), Moura (*ideologie și utopie*) etc.

Joep Leerssen propune ca imaginea *celuilalt* din textele imagotipice să fie interpretată prin prisma procesului de *xenofilie* sau *xenofobie*. Autorul care descrie/ reprezintă imaginea străinului în opera sa o face din cauza faptului că îi place această alteritate, simte o simpatie față de ea (*de ex*: imagini ale popoarelor civili-

zate, culte) sau, din contra, simte o atitudine de teamă, de respingere și de ură față de străini, pe care îi disprețuiește (*de ex*: imagini ale popoarele asiatice, africane, evreii, romii).

Cercetătorul francez Daniel-Henri Pageaux propune ca imaginea *celuilalt* să fie interpretată prin prisma atitudinilor fundamentale (sau a modelului simbolic): *manie* (străinul se consideră, în totalitate sau în anumite părți ale lui, ca superior față de cultura de origine), *fobie* (străinul este considerat inferior în raport cu superioritatea culturii de origine), *filie* (străinul este perceput favorabil, pozitiv, fără disprețuirea culturii din care face parte).

J. M. Moura, un alt cercetător francez, propune conceptele de *ideologie și utopie*, pentru a caracteriza imaginea *celuilalt*. Prin *ideologie* se înțeleg acele imagini (mai exact *auto-imagini*) create de către membrii unui grup/națiune, prin care aceștia se reprezintă pe sine, într-un anumit sens teatral, pentru a-și crea o imagine sau a-și întări propria identitate. Prin *utopie* se are în vedere că imaginea creată (atât *auto-imaginea*, cât și *hetero-imaginea*) are o funcție de destabilizare socială.

Małgorzata Świdorska, o cercetătoare de origine poloneză, propune o clasificare a imaginii *celuilalt* reperată pe două concepte de *Alter* și *Alius*, care reprezintă în viziunea cercetătoarei „două tipuri de personaje complementare de ciudați sau străini”. Cercetătoarea urmează nemijlocit pe Moura (dar totodată și pe Ricoeur) atunci când explică semnificația acestor tipuri (făcând referire la *ideologie și utopie*). Un *Alter* este unul dintre cei doi „ceilalți”, care sunt similari și complementari: ea / el reprezintă ideologia a unui anumit grup, națiune sau cultură. Un *Alius* este, de asemenea, un ciudaț sau un străin, dar *el / ea* este situată în afara lumii unui anumit grup, națiune sau cultură. Străinul *Alter* este construit în principal ca stereotip et-

nic sau național, pozitiv sau negativ, în timp ce străinul *Alius* are funcții predominant simbolice sau mitice. Ei sunt subversivi și pun la îndoială ideologia unui anumit grup etnic sau a unei națiuni. Aceste două tipuri de personaje „străine” ar trebui să fie interpretate mereu în contextul lor cultural, mai susține cercetătoarea [25, p. 3].

Imagologia literară are un rol desăvârșit în cunoașterea umanității, deoarece, după cum observă Xiaomei Chen, este ca un echilibru între disciplinele care au pe ordinea de zi reprezentarea *celuilalt*. Cercetătoarea subliniază: „trebuie să încercăm măcar să găsim un echilibru rezonabil între Sine și Celălalt, între Răsărit și Apus, astfel încât nici o cultură să nu fie fundamental privilegiată față de celelalte. Poate că realitățile istoriei nu pot permite realizarea deplină a unui asemenea echilibru. Se cuvine chiar să recunoaștem că acești tropi dominanți sunt învăluiți în ficțiune. Ceea ce trebuie să evidențiem aici este faptul că imaginarea unui asemenea echilibru – cu siguranță una din primele cerințe ale noii ordini a lucrurilor – nu poate fi posibilă fără ca fiecare Sine să fie confruntat de un Celălalt sau că Celălalt să fie abordat din perspectiva Sinelui, în condiții istorice și culturale specifice” [26, p. 63-89].

Considerăm că imagologia literară este cea mai în drept de-a analiza imaginea *celuilalt* în complexitatea ei, deoarece are capacitatea să aleagă, din totalitatea acestor științe umaniste, cele mai efective și cele mai desăvârșite elemente de analiză în reprezentarea *celuilalt*, fără teama de a fi contestate ulterior. Totodată, imagologia literară își concentrează atenția și asupra relației dintre textul imagotipic și cititor atunci când se transmit imaginile, stereotipurile despre o cultură străină.

În concluzie susținem că personajul *străinul* (*celălalt, queer, alter* etc.), aflat în atenția imagologiei, presupune a fi atât străinul dintr-o altă țară sau imigrantul, cât și membrii aceeași colectivi-

tăți lingvistice, dar care comportă unele trăsături diferite, ca marginalii, excluși, minoritarii. Din acest considerent imaginea *celuilalt* este studiată de majoritatea științelor umaniste, ca psihologia, etnopsihologia, istoria, sociologia, antropologia și, în mod special, literatura comparată. Datorită acestui fapt, abordarea specifică a *celuilalt* împarte imagologia în imagologie psihologică, imagologie istorică, imagologie literară, imagologie antropologică, imagologie socială.

Note și referințe bibliografice:

1. Am ortografiat în continuare noțiunea – „celălalt” – și altele făcând parte din orizontul ei cu literă mică, caracter italic, cu excepția celor din interiorul citatelor, pe care le lăsăm în varianta originală.
2. Todorov, Tzvetan. *Cucerirea Americii. Problema Celuilalt*. Iași: Institutul European, 1994.
3. Baudrillard, J., Guillaume, M. *Figuri ale alterității*. <http://www.scribub.com/literatura-romana/carti/Jean-Baudrillard-Marc-Guillaum42921.php>
4. Boia, Lucian. *Pentru o istorie a imaginarului*. București: Humanitas, 2000.
5. Sîrbu, Otilia. *Imagologie regăsită, Tipuri imagologice în context istoric*. București: Tracus Arte, 2013.
6. Heitman, Klaus. *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german, 1775-1918*. București: Univers, 1995.
7. Corbey, R., Leerssen, J. *Studying alterity: Backgrounds and perspectives*. In: R. Corbey, J. Leerssen, *Alterity, Identity, Image*. Amsterdam: Rodopi. 1991.
8. Leerssen, Joep. *Imagology: History and method*. In: *Imagology: the cultural construction and literary representation of national characters: a critical survey/ Studia Imagologica 13*, Amsterdam: Rodopi, 2007.
9. Termenul Queereste de origine engleză și a apărut pe la sfârșitul sec. al XVI-lea, însemnând inițial „ciudat”, „străin”, „straniu” și „excentric”. Termenul se referea la ceva suspect, „nu prea corect” sau la o persoană cu o ușoară deviere sau care prezintă un comportament social inadecvat.
10. LGBT – lesbiene, gay, bisexuali și transsexuali.
11. *Queer*. In: Urban Dictionary, <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=queer>
12. *Queer*. In: Oxford Dictionary, <https://en.oxforddictionaries.com/definition/queer>
13. Queer este un domeniu al teoriei critice post-structuraliste, care a apărut la începutul anilor 1990 în domeniile studiilor străinului și femeilor. Aplicațiile teoriei queer includ teologia queer și pedagogia queer. Teoreticieni queer sunt Rod Ferguson, Jasbir Puar, Lisa Duggan și Chong-suk Han.
14. Roffee, J., Waling, A. *Resolving ethical challenges when researching with minority and vulnerable populations: LGBTIQ victims of violence, harassment and bullying*. <file:///C:/Users/Admin/Downloads/ResearchEthics-2016-Roffee-1747016116658693.pdf>
15. Dyserinck, Hugo. *Imagologia comparată*. În: *Dimensiunea umană a istoriei, Direcții în istoria mentalităților*, de Al. Duțu. București: Meridiane, 1986.
16. Lașcu, Gheorghe. *Imagologia literară comparată. Câteva repere teoretice și metodologice*. <http://phantasma.lett.ubbcluj.ro/?p=2782>
17. Iacob, Luminița-Mihaela. *Imagologia și ipostazele alterității: străini, minoritari, excluși*. În: Adrian Neculau, Gilles Ferreol, *Minoritari, Marginali, Excluși*. Iași: Polirom, 1996.
18. Pageaux, Daniel-Henri. *Literatura generală și comparată*. Iași: Polirom, 2000.
19. Andras, Carmen. *România și imaginile ei în literatura de călătorie britanică*. În: *Phantasma*, 2003, <http://phantasma.lett.ubbcluj.ro/?p=3777>
20. George W. Stocking (1928–2013), în lucrarea „Victorian Anthropology” (1987), examinează portretizarea popoarelor primitive de către călătorii și misionarii din perioada Victoriană, arătând cum era atitudinea lor față de sălbaticii cu piele întunecată.
21. Eric R. Wolf (1923–1999), în lucrarea „Europe and the people without history” (1982), explorează traiectoria istorică a așa-numitei globalizări moderne, contestând noțiunea antropologică de lungă durată conform căreia culturile și popoarele non-europene erau izolate înainte de apariția colonialismului și imperialismului european.

22. Gavreliuc, Alin. *Mentalitate și societate. Cartografii ale imaginarului identitar din Banatul contemporan*. Editura Universității de Vest, 2003, file:///C:/Users/Admin/Downloads/GavreliucA.2003-2006.Mentalitatesisocietate-EUVT.pdf

23. Doinaș, Ștefan Augustin. *Eu și celălalt*. În: „Secolul 21”, Alteritate, nr. 1-7/2002/442-448, <http://secolul21.ro/arhive/114>

24. Duțu, Alexandru. *Modele, imagini, priveliști. Incursiuni în cultura europeană modernă*. Cluj-Napoca: Dacia, 1979.

25. Świdorska, Małgorzata. *Comparativist Imagology and the Phenomenon of Strangeness*. În: CLCWeb, pp. 2-8, <https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2387&context=clcweb>

26. Chen, Xiaomei. *Occidentalism as Counterdiscourse*. În: *Identities*, Ed. Kwame Anthony Appiah și Henry Louis Gates, Jr., Chicago, University of Chicago, 1995.

Imaginea celuilalt ca obiect de studiu al imagologiei

Rezumat. În acest articol vom trece în revistă sensurile pe care imaginea lui „Celălalt” le-a căpătat la diferiți autori și în cadrul câtorva discipline ca psihologia, etnopsihologia, istoria, sociologia, antropologia și, în mod special, literatura comparată. Există de fapt mai multe imagologii în funcție de abordarea specifică a „Celuilalt”. Pornind de la felul în care își definesc obiectul de studiu, adică noțiunea de „Celălalt”, imagologia se împarte în imagologie psihologică, imagologie istorică, imagologie literară, imagologie antropologică, imagologie socială.

Cuvinte-cheie: Celălalt, Străinul, Alter, Queer, imagologie.

The Other’s Image as Imagology’s Object of Study

Abstract. In this article we will review the meanings of the „Other” image which has acquired to different authors and to some disciplines such as psychology, ethnology, history, sociology, anthropology and, in particular, of the comparative literature. Actually, there are many types of imagologies which depending on the specific approach of the „Other”. Starting from the way they define their subject matter, namely the notion of the „Other”, imagology is divided into psychological imagology, historical imagology, literary imagology, anthropological imagology, social imagology.

Keywords: The Other, The Stranger, Alter, Alius, Queer, Imagology.